

Een plechtigheid en een fascinerend verhaal

Op 7 maart 2006 vond op het Fons Vitae Lyceum in Amsterdam een plechtigheid plaats, waarin namens de Israëliëse staat de Yad Vashem onderscheiding voor hulp aan onderduikers werd uitgereikt. Het was de eerste keer dat de ambassade van Israël een dergelijke plechtigheid op een school organiseerde. Meer dan honderd 4-vwo leerlingen waren erbij aanwezig. Dit gebeurde op uitdrukkelijk verzoek van Louk Israëls, die als jongetje ondergedoken had gezeten bij de familie Kunnen in Heemskerk en die met deze onderscheiding postuum zijn oorlogsouders wilde eren en dat graag te midden van leerlingen wilde doen.

AAD STREEFLAND,
DOCENT GESCHIEDENIS
FONS VITAE LYCEUM

Louk Israëls, over wie Coen van Harten het meeslepende boek *De Zorg* schreef, dat in 2004 verscheen, had in 2005 al enige (gast)lessen over zijn onderduikgeschiedenis gegeven. Zijn relaas maakte grote indruk, vooral omdat achter het kleine jongetje van toen een – nog steeds jongensachtig – levend mens tevoorschijn kwam.

Hoewel de Tweede Wereldoorlog meer dan zestig jaar geleden is, blijkt het nog steeds de moeite waard de problematiek van die tijd naar voren te brengen en de keuzes, waarvoor individuen stonden dichterbij te brengen. En dat door iemand, die het zelf allemaal – hoe klein hij ook was – van nabij had meegemaakt.

Louk was vier was toen de oorlog uitbrak. Hij woonde met zijn ouders en zijn oudere broer in Zwolle, waar zijn vader een slagerij had op de Melkmarkt. Tijdens de oorlog viel het gezin uit elkaar, maar de twee broertjes bleven als door een wonder een groot deel van de oorlog op allerlei onderduikadressen samen. Hun verhaal is een aaneenschakeling van hulp, verraad en geluk. Samen zaten zij een tijdje ondergedoken in een hotel, in een psychiatrische inrichting, in de crèche van de Nederlandsche Schouwburg in Amsterdam en samen maakten zij de Duitse klopjacht

mee op de ondergedoken kinderen in boerderij *De Zorg* in de Haarlemmermeer. Daarna zou Louk zonder zijn broer bij de familie Kunnen, een katholieke familie met negen kinderen, in Heemskerk terecht komen. Loukie werd daar het tiende kind. Van die negen kinderen waren er afgelopen 7 maart drie aanwezig om voor hun overleden ouders de Yad Vashem onderscheiding in ontvangst te nemen.

Na een welkomstwoord van de rectrix en een vertegenwoordiger van de ambassade krijgt Louk Israëls het woord. De reden waarom hij graag voor een groot gehoor van leerlingen spreekt wordt snel duidelijk. Wil je leerlingen actief bij de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog betrekken, dan is een individualistische benadering van meer waarde dan een algemene.

Louk begon zo:

‘Het verhaal van de oorlog – van de Duitse bezetting van Nederland – kan op verschillende manieren worden verteld.

Ik zal twee manieren noemen:

Kort na de oorlog bestond het beeld dat de meeste Nederlanders goed waren:

- slechts enkele Nederlanders zouden fout zijn geweest;

Meer dan honderd 4-vwo leerlingen waren, op uitdrukkelijk verzoek van Louk Israëls, bij de uitreiking aanwezig.

Het gezin
Kunnen.

- er zouden veel helden en maar weinig verraders zijn geweest;
- velen zouden verzet hebben gepleegd;
- het devies van het Amsterdamse stadswapen luidde toch niet voor niets: Heldhaftig, vastberaden, barmhartig.

Dat verhaal bleek niet te kloppen.

Nu, anno 2006, is dit verhaal populair:

- veel Nederlanders waren fout;
- er waren veel verraders;
- het verzet stelde weinig voor;
- de meeste Nederlanders waren niet goed en niet fout;
- De Nederlanders waren niet zwart en niet wit, ze waren grijs.
- Met andere woorden ze deden niets of niet genoeg;
- Ze keken de andere kant op;
- Ze hebben alleen maar geprobeerd de vijf bezettingsjaren te overleven.

Maar ook dat verhaal klopt niet.

Het klopt in elk geval niet met mijn verhaal.

En dat verhaal wil ik jullie vanochtend vertellen.

Als Louk Israëls tegen het eind van zijn verhaal de balans opmaakt, dan komen in zijn onderduikgeschiedenis verraders voor: de politiecommissaris, die zijn vader arresteerde, de politieagent, die zijn moeder en zijn grootouders de dood in joeg en de Nederlandse marechaussee, die hem en zijn broer arresteerde. Maar een voornamere rol spelen mensen, die zonder meer heldhaftig kunnen worden genoemd, of in elk geval barmhartig en vastberaden: de hotelhouder Peters en zijn vrouw, de dominee en zijn medewerkers van kasteel Zwaluwen-

burg, de politieman die de dominee voor de razzia waarschuwde, de vele naamloze vrouwen die de broers van het ene naar het andere onderduikadres brachten, de ontslagen politiecommissaris, door wie zij uit de gevangenis kwamen, de familie Boogaard van *De Zorg*, de verzetsman Kees, mevrouw Lambou en tenslotte de familie Kunnen.

Ten huize van de familie Kunnen was het beeld van evenmin grijs.

‘Mijn onderduikgezin in Heemskerk had het niet breed. We hadden altijd honger. We aten lawaaisoep en tulpenbollen en we stierven van de kou. Maar gelukkig waren er achter ons huis Duitse soldaten gelegerd. Achter onze tuin, achter het prikkeldraad lag hun oefenterrein. Als daar Duitse soldaten rondliepen, riepen mijn onderduikbroer Gerard en ik van achter dat prikkeldraad: ‘Honger, honger!’ En vaak kregen we dan hulp van de vijand; veel soldaten gaven ons wat brood, worst, spek.

En er was Koba, de oudste dochter. Ze werkte als schoonmaakster voor de Duitsers en ze had een Duitse soldaat als vriend. Dat heette fout, maar juist daarvoor had ik het goed, want ze nam heel wat eten voor ons mee.

Na de oorlog werden moffengrieten als Koba kaalgeschoren. Dat hebben ze bij Koba ook geprobeerd, maar de familie heeft dat voorkomen, want het gezin Kunnen kwam niet alleen voor anderen, maar ook voor elkaar op.

Koba heeft na de oorlog een paar maanden in een kamp voor politieke delinquenten gezeten. Zij wel, niet de politieman, die mijn moeder en mijn grootouders heeft verraden. Die zat na de oorlog bij de Politieke Opsporingsdienst.’

Als Louk Israëls zijn verhaal heeft beëindigd is het stil in de studiezaal.

Nadat Eldad Hayet namens de Israëlische ambassade het woord heeft gevoerd, worden de medaille en de oorkonde overhandigd aan de kinderen Kunnen. En er zijn bloemen.

Een indrukwekkende en leerzame ochtend, daar zijn alle aanwezigen het over eens. Leerlinge Marianne Bakker zal later schrijven: ‘Als je een persoonlijk verhaal hoort over wat iemand heeft meegemaakt spreekt dat meer aan dan dat iemand een geschiedenisverhaal over hele grote groepen mensen vertelt’.

Loek Israëls vertelt zijn verhaal.

En Myrthe de Vries schrijft: ‘Het grappigste vond ik het dat Louk Israëls, ondanks zijn leeftijd, nog steeds door zichzelf en anderen een paar keer Loukie werd genoemd. Alsof hij in zijn hart nog steeds een beetje het kleine jongetje van toen was.

Achtergrondinformatie

Coen van Harten, *De Zorg. Louk Israëls' onderduikgeschiedenis* (Uitgeverij Aksant: Amsterdam 2004) 128 blz., € 9,90.

Zeer interessant hierbij: twee oude bijlagen van *Vrij Nederland*, beide geschreven door Anita van Ommeren en Ageeth Scherphuis.

16 maart 1985: *De Crèche*.

18 januari 1986: *De Onderduikers* (over de boerderij *De Zorg*).